

YÜRÜYEREK büyüyen bir insan

“Gezmek yaşamaktır.” Son kitabında böyle diyor Faruk Pekin. Sözünü kanıtlamaya varlığı kafi. 70. yaşında bugüne kadar edindiği seyahat deneyimlerinin önemli bölümünü bir kitapta derleyen FEST Travel Yönetim Kurulu Başkanı Faruk Pekin ‘RC69 ile gezgin olmak, katkıda bulunmak, korumak ve gelecek nesillere aktarmak üzerine içten, açık bir sohbet...

Çok gezen mi bilir çok okuyan mı?

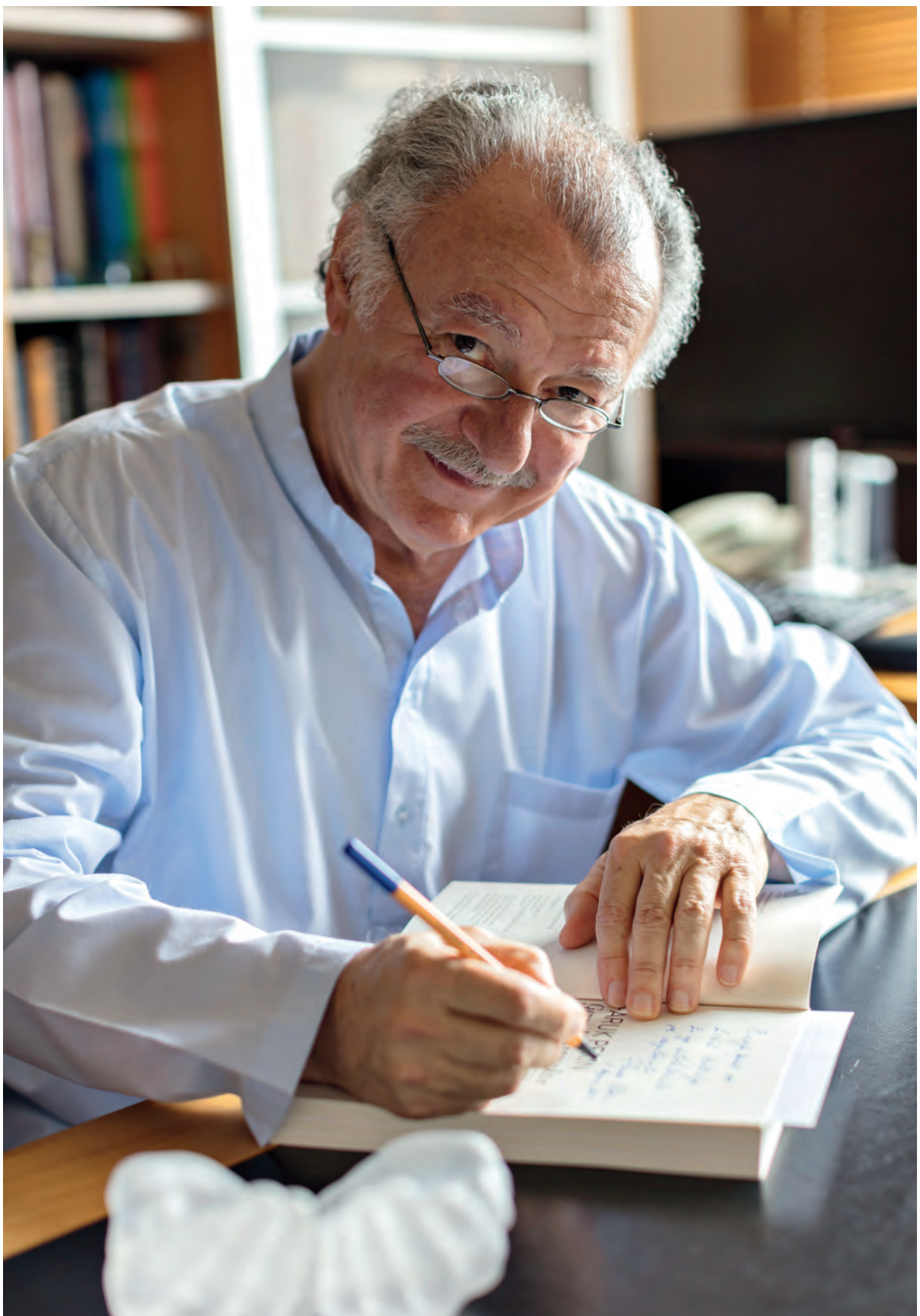
Evet bu tam böyle ikilemli bir soru. İkisi de doğru. Ama galiba çok gezen daha fazla biliyor. Kendi örneğimden yola çıkayım. Ben Türkiye’nin şanslı insanlarından biriyim. Şansım Türkiye’de 1965-71 gibi herkesin çok fazla kitap okuduğu, tiyatroya gittiği, Türkiye’ye az gelse bile gelen her türlü filmin seyredildiği, sağda solda çok sayıda konferans, panel düzenlenen bir zamanda yetişmem. Her şeyi okuduk. Ama sonra gezmeye, hele hele gezdirmeye başlayınca olayın biraz daha farklı bir boyutunu gördüm.

Ben gezginleri gezdirirken onlar bana çok şey sordular. Herkes bir gerçeğin farklı bir köşesini yakalıyordu. Daha çok

çalışmaya başladım. Okudukça daha çok şey öğrendim. Yani daha çok gezen daha çok şey biliyor. Çünkü sadece görmeyip algılamaya başlarsanız öğrenmenin derinliği artıyor. Dolayısıyla öğrendiğinizi sandığınız bazı konular sizin için çok daha net olmaya başlıyor gezdikçe.

Bugün kültür bakanı olsanız ilk ne yapardınız?

Önce her şeyi dondururdum. Epey yerde kültürel değerler envanteri yapıldı. Onları tekrardan gözden geçirir, ondan sonra okulların tarih, arkeoloji, sanat tarihi bölümlerine ağırlık verir, bu arada gerçek teknisyen, yani ahşap restorasyon ustası, taş restorasyon ustası yetiştirir, hızla bunların eğitimini gerçekleştirirdim. Bunlar yapılırken mevcut işleyişi

"Kültür sahiplenilmesi, sürdürülmesi gereken bir kavram. Dolayısıyla kültür, üstüne harcama yapılacak bir alan. İlk planda para kazanılacak bir alan değil."

dondurmaktan kastım çok sayıda somut mirasın geçici olarak güvence altına alınması. Çünkü bir kısmı yıkılmak üzere. Ondan sonra çok bilinçli kadrolarla gerçek restorasyon projelerine girişirdim. Dünyaya Türkiye'nin kendi kültürel mirasına sahip çıktığını gösterirdim. Tabii bunu yaparken 'kültür kavramı nedir?' sorusunun cevabını da halka benimsetmek gerekir. Halka, eğer kültürünün sahiplenirse ondan sebepleneceğini anlatmak gerekir.

Kültüre sahip çıkabileceğimize dair bir inancınız var mı?

Bu şekilde yapılırsa var. Siz bakmayın, bizim halkımız uyanıktır, "hı hı" der ama sonuçta uyanıktır. Kaz-tavuk meselesini bilir. Yeter ki ona bütün bunlar anlatılsın. Bugüne kadar kötü yapılan şeylerden kimse kazançlı çıkmadı.

Aksaray'dan çıkıp Nevşehir'e gidene kadar yolda üç tane Selçuklu hanı vardı. Olağanüstü parçalar. Bunlardan birinin adı Tepesi Delik Han'dı çünkü tepesi çökmüş. Artık tepesi delik han değil çünkü tepesi kaplandı. Bir lokantaya çevrildi. İşlemez. Niye işlemez biliyor musunuz? Hem Aksaray'a çok yakın hem de Nevşehir'e. Aksaray'dan çıkan insan orada öğle yemeği yemez. Yani bazı konular var ki yanlış değerlendirirseniz kârlı değil. Bir medreseyi alıyor, restore ediyor, düşünüyor ben bunu ne yapsam diye. Belediyeye kirılıyor. Belediye ne yapacak? Dügün salonu. Olmaz!

Denetleyici bir kurul yok mu?

Kurullar hikaye. Önce şunu anlamak gerekiyor. Kültür sahiplenilmesi, sürdürülmesi gereken bir kavram. Dolayısıyla kültür, üstüne harcama yapılacak bir alan. İlk planda para kazanılacak bir alan değil. Dolayısıyla o medreseyi yıkıp aslına uygun falan yapmayacaksın. Gerçek restorasyon yapacaksın. Başına bir ya da iki tane bekçi dikeceksin. Halkın oraları gezmesini sağlayacaksın. Buna da ta ilkokuldan başlayacaksın. Birçok ülkede, bir yıl içerisinde belirli bir sayıda gezi yapmak zorunda öğrenciler. Öğretmenler de bunu yapmak ve iyi kötü bir şeyler bilmek zorunda.

Bizim Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı'mız (KBGV) var. Orada 'Kültür Karıncaları' diye bir proje yapıyoruz. Hafta sonları yanımıza öğretmen almadan, 15 kişilik öğrenci gruplarına (orta-düşük halli gruplardan seçiyoruz bu öğrencileri) beş görevli ve bir profesyonel rehberle kültür mirasını sahiplenip onu geleceğe taşıma bilincini aktarmaya çalışıyoruz. FEST ile 30 küsur yıldır insanlara bir yerleri gezdirirken de böyle bir bilinci aktarmaya çalıştım, çalışıyorum. Sahiplenme bilincini...

Tabii kültür deyince, bunu da net açıklamak gerekiyor. Somut yapıları kapsayan tarihi binaların yanı sıra bir de yaşayan kültür var: müzik, gastronomi, sahne sanatları, gösteri sanatları, bienaller, tasarım vs. İngiltere'nin şu anda sadece tasarımdan kazandığı para, Londra'nın sadece görsel sanatlardan kazandığı para... Sizin elinizde müthiş bir güç var. Bütün mesele, böyle bir gücü biz nasıl aktive ederiz, onu düşünmek. Siz ancak kültüre ağırlık vererek ve başkalarında olmayı sık sık öne çıkararak bu güce sahip olabilirsiniz.

Kültüre çok önem veren ve bunun için çalışmalar yapan birtakım inisiyatifler var ama acaba devlet eliyle yeterince desteklenmedikleri için mi kendi hallerinde kalıp daha bütünsel bir şeye dönüşemiyorlar? Tabii ki burada devlet desteği gerekli.

Türkiye'nin genel bütçesi içerisinde Kültür ve/veya Turizm Bakanlığı'nın aldığı paya baktığımızda karşımıza çıkan rakam korkunç. Şu anda en iyi durumda olduğunu söylüyorlar, ama binde 5 bile değil. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın bir kere Diyanet'ten fazla bütçeye sahip olması gerekiyor. Çünkü kültür her şey. Tabii Kültür ve Turizm Bakanlığı nelere nasıl yardım edecek? İlla bu A kişisinin filmine para, X yayına bütçe demek değil; külliye Türkiye'deki kültürel yapılara, kültürel mirasa dahil şeylere sahip çıkmalı. Bu anlamda yapılabilecek çok şey var.

Deniz-güneş-kum turizmine ağırlık vermez, kültür turizmini öne çıkarırsanız, Türkiye'deki kültürel zenginliğin coğrafi dağılımından dolayı elde edilecek olan gelir de inanılmaz çok demokratik dağılıyor olacak. Türkiye bir yanlış yaptı. Deniz-güneş-kum turizmine değişik teşviklerden dolayı çok hızlı yatırım yapıldı ve bu yatırımlar şu anda herkesin elinde patlamış durumda. Türkiye'nin turizm alanında içinde bulunduğu zorlu bir durum. Gerçeği görüp eski yanlışlarını düzeltme şansı var. Bu şans fırsatı çevirebiliriz. Elinizdeki ürünlerden hangisini en iyi biçimde pazarlayabileceksiniz, bunun üzerine biraz düşüneceksiniz. Şu anda Türkiye'nin en iyi pazarlayabileceği ürün kültür. Kültür derken sadece ölü kültürden yani somut kültürden bahsetmiyorum. Soyut kültürden de bahsediyorum.

Bu kadar çok terör propagandası yapılırken nasıl olacak?

Daha yüksek gelirli, daha yüksek eğitim düzeyli insanlar, terör vesaire gibi olgulara o kadar duyarlı değil. Terör olan yere de gidiyorlar. Dünyada bunun sayısız örneği var. Kültür turizmi gezgini bu tür siyasi konularda daha az kırılgan. Ama öbürü öyle değil. Ufacık parası var zaten elinde, ucuz bir yere gidecek. Kararları da ucuz veriyor.

Türkiye'nin şu anda handikabı, hangi profili seçeceği. Ya ucuz, kötü bir profil seçeceksiniz, ki bu seçildi, ya da siz gerçekten kültür

almaya çalışacak olan iyi eğitilmiş kültür gezginini seçeceksiniz. Uzun vadede Türkiye'ye para bırakacak olan, kültür gezgini. Size Bhutan örneğini anlatabilirim. Ufacık bir ülke, akıl almaz harikalar yaratıyor. Bir Bhutan kadar bile geleceğimizi düşünmüyoruz.

Bhutan dünyanın en özel pazarlama harikalarından biri...
Çok küçük bir yer Bhutan. Bir milyon dolayında nüfusu var. Deli dolu nehirlerinden başka hiçbir zenginliği yok. Olsaydı İngiltere oraya el koyardı zamanında. İngiltere bile orayı değerli bulmamış. Benim gitmeye başladığım yıllarda bir tane Bhutan TRT'si vardı, öyle diyeyim. Televizyon günde iki saat yayın yapardı. Bir tane acente vardı. O acentenin kurucusu, dedenin de torunu Guru Rinpoche seçilmişti. Şu anda Guru Rinpoche 30'larına geliyor. Dedinin konuşması çok hoşuma gidiyordu. Şunu diyordu: Evet ben de biliyorum, gezmek demokratik bir hak. Herkes gezebilmeli. Sırt çantalılar da gezebilmeli. Ama biz çok fakir bir ülkemiz. Sırt çantalılar

bize gelmesin. Biz bir tek turizmden para kazanacağız galiba. Bhutan'da minimum dört gece kalıyorsunuz. Her gece 200 Dolar harcamak durumundasınız. Yapar 800 Dolar. Bir de bunun uçakla geliş gidişi var vesaire. Bu çok ciddi bir para. Ufacık Bhutan'daki insanlar bile gezmek demokratik bir hak ama parası olmayan turist başka bir yere gitsin diyor. Türkiye çok değerli bir ülke. Bu ülkeyi biz ucuzcu turistler çığnetemeyiz. Ucuzcu turistler, Türkiye'yi çığnıyorlar.

Bhutan her sene belirli bir sayıda turist kabul ediyor, değil mi?

Bir ara cidden 2 bin civarıydı. Sonra bu 6 bine çıktı. Şu anda kesin bir rakamı yok ama kontrollü. Nasıl bir kontrol? Zaten yatak sayısı belli. Elindeki uçak sayısı da belli. Farkında olmadan o bir kontrol sağlıyor. Niceliği artırdığınızda nitelden kaybetmeye başlıyorsunuz. Nitelden kaybetme ilk planda size doğrudan dönmüyor, etkileri zamanla ortaya çıkan bir durum. Gelecekte daha çok kaybediyorsunuz. Türkiye'nin başına gelen de, gelecek olan da bu.

Türkiye'de müze gezen yabancı gezgin sayısı 1990 yılında, Birinci Körfez Savaşı'ndan önce, 2 milyon dolaylarındaydı. Aradan 27 yıl geçmiş. Şu an Türkiye'de yabancı gezginlerin müze gezme rakamı aşağı yukarı yine aynı. Mesafe alamamışız.

İhtiyaçtan fazla yatak var. Başka şeylere yatırım yapılırsa?

Zaten şu kriz olmasaydı biz o fazla yatak sayısının ne anlama geldiğini anlayamayacaktık. Birçok tesis kapandı, birçoğunda doluluk oranı yüzde 20 civarlarında. Türkiye'de parası olan ya restoran açıyor ya otel. Kimse başka bir şey açmıyor. Ama bunu kıskırtan birileri de var. Rafting başladı Antalya'ya gelen turistlere. Adam tarlasını sattı, raftinge yatırım yaptı. Sonra onlar kayaya çarptılar, battılar. Çiftçi, tarlasından da oldu.

Ben İstanbul'un kültürel mirasını gerçekten gözler önüne seren Adım Adım İstanbul® gezileri yapıyorum. FEST Travel ile beraber belki 70 binden fazla insan gezdi. Bu insanlara sadece kültürel miras anlatmadık, aynı zamanda

"İstanbul'un kültürel mirasını gerçekten gözler önüne seren Adım Adım İstanbul® gezileri yapıyorum. FEST Travel ile beraber belki 70 binden fazla insan gezdi. Bu insanlara bir farkındalık ve sahiplenme bilinci de aşılamaya çalıştık."

bir farkındalık ve sahiplenme bilinci de yavaş yavaş aşılamaya çalıştık. İstanbul'da ilk turlarımıza çıktığımızda Balat sokaklarında çocuklar laf atarlardı. "Hello, hello" derlerdi, biz de 'Aaa çocuğum,' falan deyince, "Aaa bunlar Türkçe de öğrenmiş," derlerdi. Çünkü Türk insanı gezmezdi. Öyle bir ortamdan biz buralara geldik ve bu çok fazla insanda farklı bir İstanbul bilinci yarattı. Türkiye'de sadece Troya, Bergama, Pamukkale, Kapadokya değil, şunlar şunlar da var dedik. Teker teker bu yerlere geziler yaptık. Kimse Cumalıkızık neresi bilmezdi. Kimse, şu anda yok artık ama, Meke Gölü'nü bilmezdi. Kimse Binbir Kilise'yi bilmezdi. Alarahan'ı bilmezdi. Frig Vadisi'ni bilmezdi. FEST oralara geziler yaptı ve insanlar Türkiye'de neler varmış diye şaşırdılar.

İstanbul merakınız nasıl başladı?
İstanbul merakım, İstanbul'a geldikten sonra başladı. Bizde Humanities diye bir ders vardı, mühendislerle de zorunlu. Bu dersin hocalarıyla İstanbul'u gezdim. Ama gezme merakım ortaokulda başladı. Ortaokul ve liseye altı yıl boyunca trenlerle gidip gelmem beni esas kıskırtan şey oldu. Küçük yaştan itibaren yollardaydım.

Niye? Yatılı okumadınız mı?

Yatılı okumadım. Gidiyorsun trenle.

Buralar Sirkeci, Çekmece gibi değil. Mesela dönerken akşam Alaşehir trenine biniyorsun. Hepsi gerçek yolcu. Onları seyretmek, onlarla konuşmak, tanışmak... Daha yaştın küçük. Bunlar tabii bende hep merak uyandırdı. Mesela lise birde, Erzurum'a gittim. Üç gün üç gece, tek başıma... Koydular beni trene, gittim geldim. Süper bir olay. İlk defa Anadolu'yu görüyorsun kış vakti. Bozkırlar, donmuş topraklar, kar... Bu kadar bina yok, her yer çok güzel. Geçtiğimiz yıllarda bir televizyon kanalı için film çekecektim, Divriği ve Kemalîye'ye gittim. Orada, Sivas'ta bir köy arıyorum. Bir baktım, köy yok. Sonra jeton düştü. Meğer TOKİ çift daireli iki tane apartman yapmış. Etrafta tavuk yok. Onlar tavuğu, yumurtayı artık bakkaldan alıyorlar.

En beğendiğiniz, kalbinizi kaptırdığınız yer neresi?

Şehir olarak hâlâ İstanbul. Bölge olarak Kapadokya. Kapadokya üzerine iki, İstanbul üzerine bir kitabım var. Kapadokya'da hâlâ bilinmeyen yerlere gezi yapabiliyorum. FEST Travel olarak dört günlük Kapadokya gezisi yapıyoruz. Artı dört günlük "bilinmeyen Kapadokya" gezisi yapıyoruz. Artı dört günlük "hiç bilinmeyen Kapadokya" gezisi. Üç gün Kayseri, iki gün de Hacıbektaş ve Kırşehir yapıyoruz. Yani 17 günde gezdiriyoruz Kapadokya'yı. Niğde ve çevresi pek fazla gezilmiyor ama muhteşem yerler var. Biz Kapadokya'yı daha çok Göreme, Avanos, Nevşehir üçgenine hapsediyoruz.

Herkesin bilmesini istediğiniz bir İstanbul hikayesi anlatır mısınız?

Tanrılar tanrısı Zeus, İo isimli bir kıza âşık oluyor. Tabii karısı kıskanç Hera, İo'dan nem kapınca Zeus bunu anlıyor, İo'yu bir inek biçimine çeviriyor. Ama Hera tekrar bunu fark edince o ineye bir sinek gönderiyor. Sinek ısırıkça inek zıplıyor. İki kara arasında zıpladıkça Bosphorus (İnek Geçidi) kavramı oluşuyor. Bu bilinen bir öykü.

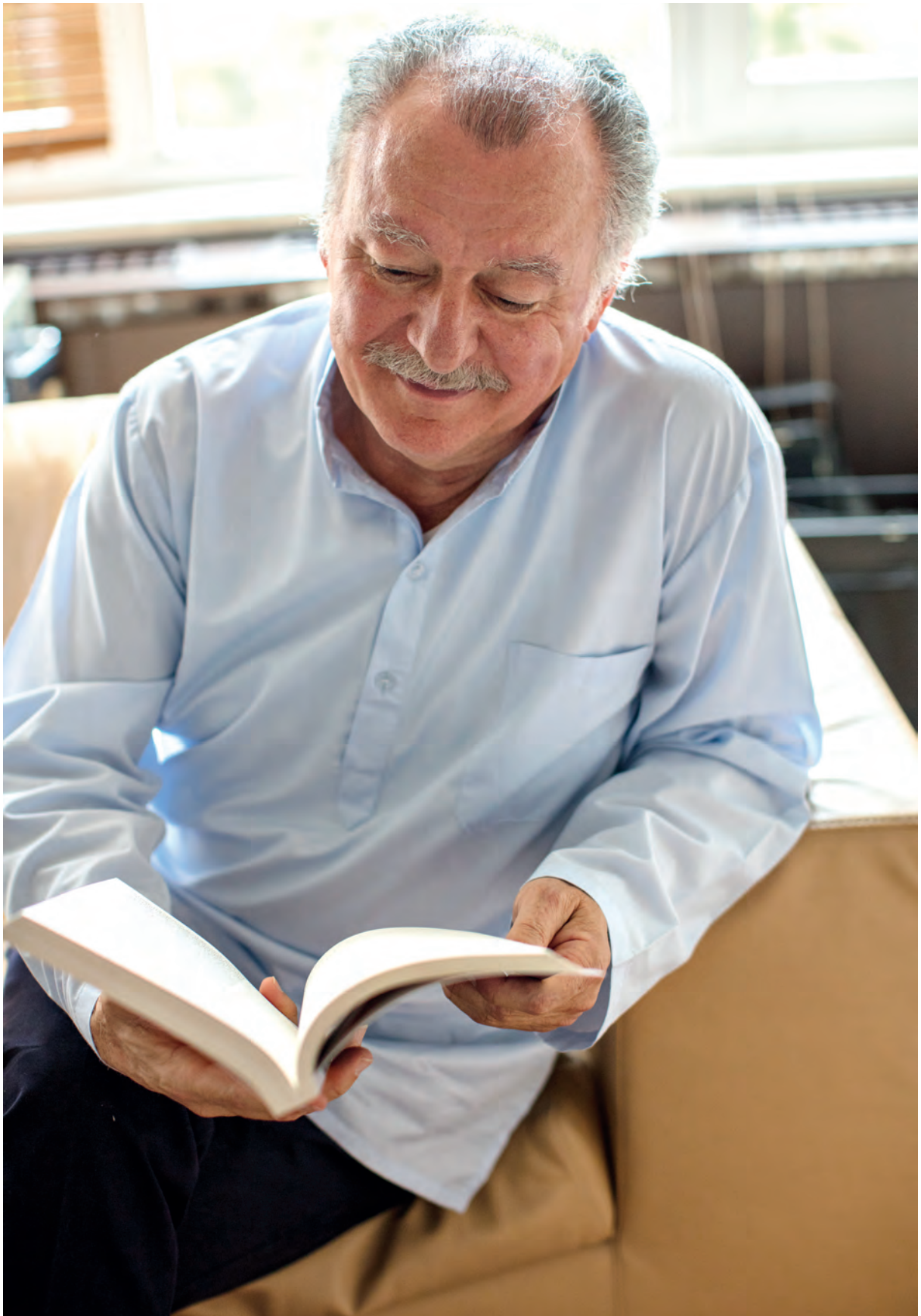
Öykünün bilinmeyen tarafı şu: İo

sonunda geliyor, bugünkü Kağıthane taraflarında, Barbyzes ve Kidasos adlı iki nehrin yarattığı Haliç'te Zeus'tan olan çocuğunu doğuruyor. Kıza Keroessa ismini veriyorlar. Gel zaman git zaman bu Keroessa'ya Zeus'un kardeşi Poseidon musallat oluyor. Ve Keroessa bu kez Poseidon'dan hamile kalıyor. Bu arada Keroessa ismi de yavaş yavaş Keras'a dönüşüyor. Keras, boynuz demek. Altınboynuz terimi oradan gelecek. Keras bir çocuk doğuruyor. Onun adını Byzas koyuyorlar. Bu da Haliç'te ya da o çevrede gerçekleşiyor. Onu su perileri büyütüyor. İşte bu Byzas daha sonra İstanbul kentini kuruyor. İstanbul'un kuruluşu öyle M.Ö. 658 falan değil. İstanbul'un kuruluşu muhtemelen M.Ö. 7000'li yıllarda Haliç'te oluyor. Bu anlatmış olduğum güzel bir öykü ama bu öykünün filolojik destekleri var. Yıllar sonra Yenikapı kazıldı ve kentin eskiliği doğrulandı. İstanbul'un kuruluşu artık 8-9 bin yıl öncesinden başlayarak anlatılıyor.

Hindistan'a çok tur düzenliyorsunuz. Bir gönül bağınız mı var?

Hayır yok ama biri bana yurtdışında nereye gideyim diye sorsa, 'bir tane şansın varsa Hindistan'a git' derim. Tamam, bugün Hindistan çok farklı bir siyasi oluşum içerisinde. Farklı sorunlar ileride de yaşanacak, belli. Oradaki sömürü makasının açıldığını, hâlâ kast sisteminin sosyal hayatta var olduğunu bilmekle beraber, insanların Hint halkını biraz daha yakından tanımalarını, sefalet denen, kirlilik denen şeye nasıl farklı yaklaşıtlarını görmelerini istiyorum.

Bu insanoğlunun belki biraz daha fazla düşünmesi gereken bir konu. Hindistan'ın yerel rehberleri beni çok iyi tanırlar. Hepsinden çok iyi bildiğimi bilirler çünkü ben Hindistan'da sadece o yerel rehberlerin gezi yaptığı bazı yerlere değil, Hindistan'ın her yerine gezi yaptım. Jipleri bıraktığımız yerden sonra bir buçuk iki saat tepelere çıkıp kabile gezileri yaptım. Hiç kimsenin gitmediği yerlere Türkiye'den insan götürdüm. Yedi, sekiz, dokuz kere benimle beraber Hindistan'a gelenler

oldu. Renk duygusu, koku duygusu, algı çok yüksek. Böyle bir insan grubunun tanınması gerekiyor. Asya'yı seviyorum. Asya'yı niye seviyorum? Ne demişler? Güneş doğudan yükseliyor. Asya'da çok derin bir felsefe var.

Meditasyon yapıyor musunuz?
Yapıyordum, evet.

Budizme var mı bir yakınlığınız?
Ben yıllarca Hinduizm, Budizm dersleri verdim. Hâlâ da veriyorum. Budist değilim ama şunu hep söylerim: Günün birinde sıkılırsanız, bazı şeyler sizi çok bunaltırsa, hiçbir inanç da size bir şey demiyorsa Buda ile tanışın. Buda ne demiş? "Önemli olan içinizdeki ışıktır, sadece o ışığı izleyin." Çok büyük bir söz.

Kaç yıldır bu turlara gidiyorsunuz?
30 yıldır.

Her seferinde aynı iştahla mı?
Aynı heyecanla gidiyorum. Tac Mahal'e belki 150 kere gitmişimdir, hep aynı heyecanla.

Üniversite'yle de bağınız güçlü...
1969 Robert Kolej Yüksek Okulu Kimya Mühendisliği mezunuyum. Boğaziçi Üniversitesi'nin 1965-71 arası döneminde Mühendis Mektebi Talebe Cemiyeti ve Öğrenci Birliği yöneticisi olarak çok emeğim var. Öğrenci Birliği Başkanı olarak "Robert Kolej millileştirilmelidir" kampanyasını başlatmasaydım şu anda Boğaziçi Üniversitesi yerinde Boğaziçi Konutları olacaktı. Bu kadar net söylüyorum. Bu kampanyanın açıldığı 1969 yılının 40. yıldönümünde bunu bu dergide de yazdım.

John Freely, benim iki yıllık fizik hocam, sonradan da çok yakın dostumdu. Ama bir Robert Kolej tarihi yazdı, 1968-72 arası, çok kötü. Tarih dışı, siyasi ön yargılarla dolu, polis raporlarına dayalı. Ben bunu kitap çıkınca bir dergide eleştirdim. Kendisine de söyledim. 150 yıllık bir üniversiteyiz deyince buraya sahip çıkmamız gerekiyor. Sahip çıkarken de her şeyi adım

adım bilmeniz gerekiyor. Anılarımı yazmaya başladım. Orada gerçekleri anlatıyorum. 69'da ya Arnavutköy satılacak, Bebek'e yatırım yapılacak ya Bebek satılacak, Arnavutköy'e yatırım yapılacaktı. Bunlar tartışılırken biz gittik, tapuları, okulun maddi durumunu inceledik. Geleceği için model kurduk. Yönetenler ve öğretim üyeleri çok kararsız günler geçirdi. Bebek'i satalım, yani bugünkü Boğaziçi'ni satalım, Arnavutköy ile ilgilenelim dediler, hayır dedik. Arsaları satsanız bile Lozan Antlaşması gereği binalar Türkiye Cumhuriyeti'nin olmak zorunda dedik.

Burada olması gereken yapı, bir Türkiye Cumhuriyeti üniversitesidir diye ısrar etti öğrenciler. Sonra Eylül 1972'de yasa çıktı. Bir kuruş para alamadan bütün binaları, arsaları olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti'ne devrettiler. O binalar, top sahası, lojmanlar... Bu süreci Öğrenci Birliği başlattı, devamı geldi. İstanbul'da, Ankara'da yürüyüş yapıldı. Sosyalistlerle sosyal demokratlar kavga etti. O oldu, bu oldu. Sonuçta sapasağlam Boğaziçi Üniversitesi var şu anda.

Siz hangi semtte büyüdünüz?
İstanbul'a 64'te geldim.

Nerede yaşıyorsunuz?

Okulda yaşadım ben. İşte orada hocalarla İstanbul'u dolaştık. Sonra FEST Travel ile Adım Adım İstanbul® gezilerine başladık. İlk gezi 1988, demek ki hemen hemen 30 yıldır İstanbul'u gezdiriyoruz. Boğaziçi'ndeki hocalarla başladım ben İstanbul'u gezmeye. *Strolling Through Istanbul* yazarı Hilary Sumner-Boyd ve John Freely ile, *Ottoman Architecture* kitabı yazarı Godfrey Goodwin ile (Onun kitabının ön sözünde bana teşekkür vardır). Sonra 'Adım Adım Anadolu', 'Köşe Bucak Dünya' diye ilerledik.

Neler hissettiniz? Çünkü İstanbul çok büyümlü bir şehir, ben ilk geldiğim günü hiç unutmuyorum...

İstanbul hakkında çok fazla kitap okuduğum için merakla geldim. Sokak çocukları, köprü altı çocukları, surlar içerisinde oturanlar. Çok dolaştım oraları.

Her şeyin korunmasıyla ve hikayesiyle bu kadar gönülden bağlı bir insan olarak, yıllar geçtikçe canınız çok acımıyor mu?

Acıyor.

Peki bununla nasıl baş ettiniz?

Hâlâ karınca kararınca bir şeyler yapmaya çalışarak. Ne yapabilirsen. Mesela beni en çok acıtan, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti çalışmalarının olumsuz sonuçlarıdır. Onun hazırlığında ben vardım. 2003 yılında UNESCO İstanbul'a sarı kart göstermişti. Minja Yang adında bir UNESCO görevlisi vardı, Çin kökenli. Biz onunla burada çok dolaştık. Şimdi gelse şu yeni binaları görse ağlar. Çünkü Minja az daha Balat'tan ahşap bir bina alacaktı. Ben de destekliyordum. O alsaydı belki Balat'ta kötü yapılanmalar olmazdı. 10 kuruluş, 2003'ten 2009'a kadar faaliyet gösteren UNESCO İstanbul Kültürel Mirası İzleme Komitesi kurduk. En önde gelen kurumlar var; TÜSİAD, İKSV, Mimarlar Odası, Tarih Vakfı, KGBV... Altı sene gece gündüz uğraştık. Ondan sonra 2010 Avrupa Kültür Başkenti olma şansını yakaladık. İmzayı attırdık, seçtirdik. Ben hem yönetim kurulundaydım

hem bir ara yürütme kuruluna girdim. Sonra uzun bir mektupla, basına da yansıdı bu mektup, yapılanları anlattım ve istifa ettim. Dayanamadım yani daha fazla. Çünkü her gün desteklemediğin şeylere imza atıyorsun. Atmak zorunda kalıyorsun.

Biz küller altında kalan bir toplum olduk. Direnme gücü çok zayıf. Gezi bir pırlıtydı mesela... Ben yürüyüşle büyüyen bir insanım. Gençliğimizde biz her şey yürüyerek, bağırarak karşı çıktık. Üzerine gittik. İlk Köprü'ye karşıydık ama yaptılar. Derken İkinci Köprü geldi. Bundan dört beş sene önce bir gün Hacıosman'dan Üçüncü Köprü projesini protesto etmek için yürüyüş yapılacak diye duydum. Gittim. Bin kadar genç insan, yürüyor. Bir yandan 'Ulan,' diyorum 'Birinci Köprü'ye karşıydın, oldu, İkinci Köprü'ye karşıydın, yapıldı; şimdi Üçüncü Köprü'ye karşı hâlâ yürüyorsun, yine yapacaklar bu köprüyü!' Tabii çevre yolları demek rant demek. İnsanları bir yere yoğunlaştırıyorsunuz. Yoğunlaştırmada tabii ki otomotiv sanayi var. O ona geçiyor, o ona geçiyor... Sonra eyvah sera gazları!

Şimdi baktığımda ben turizmciyim ama hiç kimsenin yapmadığı bir şeyi yapıyorum ve karbon ayak izimizi silmeye çalışıyorum. Şimdilerde 10 bin fidanlık üçüncü ormanı yaptık.

Nerede?

Trakya'da. Birincisi İzmit civarındaydı, ikincisi Babaeski'de.

Peki sizce Türkiye neden hiçbir zaman kültürüne sahip çıkamadı? Türkiye İtalya'dan beş kat daha değerli tarihiyle, yani sahip çıkmayı bilseydik çok daha ileri bir noktada olur muyduk?

Kültürü benimsemekle, yaşadığın yerin farkında olmakla ilgili.

İşte o farkındalık hiç mi gelişmedi yoksa bir noktada kayıp mı oldu?

Farkındalık hiç gelişmedi aslında. Farkındalık biraz olsun kentlilerde vardı. Fakat daha sonra kırsaldan

"Günün birinde sıkılırsanız, bazı şeyler sizi çok bunaltırsa, hiçbir inanç da size bir şey demiyorsa Buda ile tanışın."

gelenler kentleri fethetmeye başlayınca o kentliler de fazla direnemediler. Kırsaldan gelenlerin yaklaşımı her şeyi hakim olmaya başladı. Popülizm sandığa bağlı bir olaydır zaten. Popülizm öne geçince Türkiye sanayileşemediği için inşaattan para kazanma söz konusu olduğunda tabii ki inşaat ve kırsaldan kente göç girdi devreye. Birçok şeyin belirleyicisi bunlar oldu.

Türkiye turizmde 1960'lı yıllarda seçimini yaptı. 1980'li yıllarda da bunu uyguladı. Türkiye'nin şu anda turizmden para kazanması mümkün değil. Ben bir kitap yazdım, 2011'de yayımlandı. *Çözüm: Kültür Turizmi* adıyla. Türkiye şu anda deniz kıyısındaki yataklara mahkum olmuş durumda. 1960'lı yılların başında Devlet Planlama'ya dışarıdan gelen uzmanlar dediler ki, "Alın size deniz, bakın İspanya'ya, niye aynısını yapmıyorsunuz?" Bunlar da peki dediler. O sırada bazı engeller vardı. 24 Ocak 1980 kararlarıyla o engeller aşılıma çalışıldı. Aşılama hale gelince 12 Eylül Darbesi yapıldı. Bugünkü OHAL dönemi gibi bir dönem... Bir anda her şey, imar vs. rahatlayıverdi. Devlet bir de üstelik Antalya yöresinde altyapıyı halkımızın paralarıyla hazırladı.

Birinci Körfez Krizi gelince Türkiye elindeki boş yataklar yüzünden fiyatları düşürdü, olay bitti. Türkiye Birinci Körfez Krizi'nden, yani 1980 yılından bu yana nal topluyor. Türkiye'nin deniz-güneş-kum olarak önemli bir değeri yok. Çünkü Akdeniz çanağındaki bütün ülkelerde var bu tatil modeli. Kimi uzun kimi kısa ama herkeste var. Ama Türkiye'deki kültür zenginliği hiçbirinde yok. Ekonomide

mukayeseli üstünlük teorisi vardır. Mukayeseli üstünlük teorisine göre sen mukayeseli olarak üstün olduğunu pazarlarsın. Onu satarsın.

Benim gördüğüm kadarıyla bugüne kadar hiçbir hükümet buna yatırım yapmadı. Yani mevzu bugünkü hükümetle alakalı değil. Ama bu çok bilinen bir durum değil. Yeni olanla eski olan arasında bir sürtüşme mi var?

Yeni olduğu sürece istediğiniz şeyi yaptırabilirsiniz. Çamlıca külliyesi yeni. Çirkin oldu, iyi oldu tartışmam bile ben. Yepyeni bir şey, hiçbir anlamı yok. 500 sene sonra orada kalırsa 500 yıllık camii diye yeni gelenler değerlendirsinler, hiç derdim değil. Ama bugün için baktığımızda apayrı bir olay.

Şimdi Sultanahmet'teki o eski halılar gidiyor. Görevli, "Hocam," diyor "çok eskimişti, attık." Allah'tan bilmem kim beyefendi halıcıymış da halı vermiş onlara. Üç ay sonra Londra'da bir halı satılıyor, Sultanahmet'teki halı. Biraz yıpranmış ama o.

Vakıfta neler yaptığınızdan biraz bahsedelim mi?

Vakfın en güzel projesi 'Kültür Karıncaları' projesi. Ondan bahsettim.

Bir diğer önemli proje de tamamlanmış olan bir proje. "Perge'ye sen de bir sütun dik" sloganıyla Perge'deki sütunları ayağa kaldırmaya çalıştık. Hemen hemen 10 yıl önce başlayan bir projeydi bu. O güne kadar devlet 70 sütun dikmiş. Biz ise çok kısa zamanda 105 sütun diktik. Örneğin insanlar nişanlılarına hediye verecekler; evlenme hediyesi gönderecekler, sütun hediye ettiler. Sonra diyecek mermer kalmadı. Perge'de bizim vakfın diktiği 105 sütun ayakta duruyor.

Bir de ormanlarınız var...

Biz geziler yaparken uçak kullanıyoruz, araçlar kullanıyoruz. Dışarıya tabii ki karbon salınımı oluyor. Olabildiğince bunu silmeye çalışıyoruz. Bunun da en iyi yolu ağaç dikmek. Üç tane ormanımız oldu.

Kaç ağacınız oldu?

2 bin, 4 bin derken şimdi 10 bin de eklenince 16 bin ağaç oldu.

Her tura katılan adına ağaç mı dikiyorsunuz?

Mekanik hesapları var aslında. Ne kadar uzağa yolculuk yaparsan o kadar çok ağaç dikmen gerekiyor.

Nerede?

Kırklareli tarafında iki tane var. Bir tane de İzmit'te var. İzmit'tekiler büyüdü. Yine vakfın yaptığı seminerler, konferanslar var. Bir ara kafaya koyduk Avrupa Birliği'nden bir fon ile beraber ahşap restorasyon ustası yetiştirmeye çalıştık. 60 kişi aldık ama hepsi bitiremedi. Eğittik, yetiştirdik. Önce teorik dersler verdik. Sonra gittik, Zeyrek'te iki tane küçük evle anlaştık. O iki küçük evi Vakıf eğitiminde yetişenler baştan sona orijinal bir şekilde restore ettiler. O evler hâlâ duruyor. Yanında da 'Avrupa Birliği projesidir' diye yazar. Bunun gibi çok sayıda projemiz var. Bazı şeyleri becermek için ille de büyük paralar gerekmiyor.